

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی

مرکز آمار ایران

طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی

دفتر جمعیت، سرشماری و نیروی کار

مقدمه

آمارهای اقتصادی از جمله اطلاعات آماری است که پیوسته مورد توجه مسئولان دستگاه های برنامه ریزی، پژوهشی و تحقیقاتی قرار گرفته است. با استفاده از این اطلاعات است که دستگاه های برنامه ریزی در سطح ملی و منطقه ای قادر خواهند بود با هدف گذاری دقیق و انتخاب راه و روش های مناسب، مسیر درست توسعه اقتصادی کشور را طراحی کرده و به اجرا درآورند.

هدف

هدف اصلی از تهیه و اجرای طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی، بررسی الگوی مصرفی خانوارها، مطالعه روند تغییرات مصرف کالاها و خدمات، ارزیابی اثرات سیاست های اقتصادی در زمینه تأمین عدالت اقتصادی و توسعه اقتصادی، مطالعه روابط متقابل ویژگی های اجتماعی - اقتصادی خانوارها و فراهم کردن امکان بررسی خانوارهای زیر خط فقر است.

جامعه آماری

جامعه آماری این طرح شامل تمام خانوارهای معمولی ساکن در نقاط شهری و روستایی استان است و خانوارهای معمولی غیرساکن و دسته جمعی از جامعه این طرح مستثنی است.

واحد آماری

واحد آماری، یک خانوار معمولی ساکن در نقاط شهری یا روستایی است.

روش تعیین تعداد دهکها:

در این روش ابتدا خانوارهای نمونه با توجه به هزینه کل هر خانوار به گروه های هزینه ای تقسیم بندی می شوند و سپس بر اساس نیاز به دهک های هزینه ای یا بیستک تقسیم بندی می شوند.

تعاریف و مفاهیم

نقاط شهری :

کلیه نقاطی هستند که در زمان سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ دارای شهرداری بوده اند.

نقاط روستایی:

کلیه نقاطی هستند که در زمان سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ فاقد شهرداری بوده اند.

خانوار:

خانوار از یک یا چند نفر تشکیل می شود که با هم در یک اقامتگاه ثابت زندگی می کنند و با یکدیگر هم خرج و معمولاً با هم غذا می خورند. فردی که به تنهایی زندگی می کند نیز به عنوان خانوار تلقی می شود (خانوار یک نفره).

هزینه :

ارزش پولی کالا یا خدمت تهیه شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا یا هدیه به دیگران هزینه نامیده می شود. کالا یا خدمت تهیه شده می تواند از طریق خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت از محل کسب و مجانی (از سازمان ها) در اختیار خانوار قرار گیرد که به صورت پولی برآورد شده و جزو هزینه منظور می شود.

خط فقر مطلق:

روش مورد استفاده برای تعیین خط فقر مطلق، روش تأمین انرژی غذایی می باشد. در این روش ابتدا کالری مورد استفاده خانوار بر اساس انواع غذاهای مصرفی آنها به دست می آید، سپس مخارجی محاسبه می شود که لازم است تا حداقل کالری مورد نیاز روزانه جذب شود.

خط فقر نسبی:

خط فقر نسبی، برآورد جزئی غیر غذایی خط فقر است. روش معمول برای تخمین خط فقر غیر غذایی به دست آوردن نسبت مخارج غذایی به کل مخارج خانوارها و تعمیم این نسبت به خط فقر غذایی و خط فقر کل است. هرچه سهم مخارج خوراکی از کل مخارج بالاتر باشد خط فقر غذایی به خط فقر کل نزدیکتر است.

شدت فقر:

شدت فقر درصد خانوارهای فقیر در مناطق شهری و روستایی استان را نشان می‌دهد.

شکاف فقر:

این شاخص بیان می‌کند برای این که مخارج کل خانوارهای زیر خط فقر به سطح خط فقر برسد چقدر بار مالی دارد.

منحنی لورنز:

منحنی لورنز در حقیقت نمایش هندسی توزیع درآمد واقعی افراد یک جامعه است. این منحنی سهم درصدی مختلف از درآمدهای ملی را نشان می‌دهد. با استفاده از منحنی لورنز می‌توان وابستگی تراکمی فراوانی‌ها و متغیرهایی که توزیع آنها مورد نظر است را یک جا نشان داد.

ضریب جینی:

ضریب جینی یا ضریب تمرکز در منحنی لورنز یکی از شاخص‌های مهم توزیع درآمد است که بین دو حد صفر و یک قرار می‌گیرد.

یارانه:

یکی از ابزارهای مهم حمایتی دولت‌ها هستند که برای حمایت از مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان و صادرکنندگان پرداخت می‌شوند.

تورم:

تورم عبارت است از افزایش دائم و بی‌رویه سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات که در نهایت به کاهش قدرت خرید و نابسامانی اقتصادی می‌انجامد.

آشنایی با پرسشنامه طرح هزینه و درآمد

این پرسشنامه از چهار قسمت به شرح زیر تشکیل شده است:

قسمت یکم: خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار

در این قسمت سؤالاتی شامل نام و نام خانوادگی افراد خانوار، بستگی با سرپرست خانوار، جنس، سن، وضع سواد و تحصیلات، وضع فعالیت و وضع زناشویی اعضای خانوار پرسیده می‌شود.

قسمت دوم: مشخصات محل سکونت و تسهیلات و لوازم عمده زندگی خانوار

در این قسمت نیز سؤالاتی شامل نحوه تصرف محل سکونت، تعداد اتاق در اختیار، سطح زیر بنا، تسهیلات مورد استفاده در محل و ... پرسیده می‌شود.

قسمت سوم: هزینه‌های خوراکی و غیر خوراکی خانوار

این قسمت از پرسشنامه، طبقه‌بندی‌های زیر را شامل می‌شود:

بخش (۰۱): خوراکی و نوشیدنی‌های غیر الکلی.

بخش (۰۲): نوشیدنی‌های طبقه‌بندی نشده و دخانیات.

بخش (۰۳): پوشاک و کفش.

بخش (۰۴): مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها.

- بخش (۰۵) : مبلمان، لوازم خانگی و نگهداری آنها.
- بخش (۰۶) : بهداشت و درمان.
- بخش (۰۷) : حمل و نقل.
- بخش (۰۸) : ارتباطات.
- بخش (۰۹) : تفریح و فرهنگ.
- بخش (۱۰) : آموزش.
- بخش (۱۱) : هتل و رستوران.
- بخش (۱۲) : کالاها و خدمات متفرقه.
- بخش (۱۳) : تهیه و فروش کالاهای بادوام منزل و سایر هزینه‌های خانوار و انتقالات در ۱۲ ماه گذشته.
- بخش (۱۴) : سرمایه‌گذاری خانوار در ۱۲ ماه گذشته.

قسمت چهارم : درآمدهای خانوار

این قسمت از سه بخش زیر تشکیل شده است :

- بخش ۱ - درآمد پولی اعضای شاغل خانوار از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری.
- بخش ۲- درآمد پولی اعضای شاغل خانوار از مشاغل آزاد (غیر مزد و حقوق‌بگیری).
- بخش ۳- درآمدهای متفرقه خانوار در ۱۲ ماه گذشته.